

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Opportunities in a time of crisis – The role of the family

8e Congres van de European Family Therapy Association (EFTA)

[Istanbul, 24-27 oktober 2013]

Elia Wyverkens & Hanna Van Parys

Met een goed gevuld programma en een duizendtal deelnemers was deze driejaarlijkse afspraak van systeemtherapeuten uit Europa van meet af aan een boeiende bijeenkomst. De reis bracht ons naar Istanbul, een inspirerende context om ideeën uit te wisselen en van de plaatselijke cultuur te proeven. Het programma, maar liefst vier dagen, werd voorafgegaan door drie pre-lezingen en bestond uit al of niet plenaire sessies, symposia, workshops en panelpresentaties.

We gingen meteen van start met het congressthema en kozen voor een pre-congressworkshop rond gezinnen in transitie en de rol van emotionally focused family therapy (EFFT). De Griekse Kyriaki Polychroni (voorzitter van de EFTA) en de Amerikaan James Furrow (verbonden aan de school voor psychologie te Pasadena, Californië en partnerrelatie-, gezins- en EFFT-therapeut) lieten ons reflecteren over mogelijke evoluties in gezinsrelaties die we herkennen in ons thuisland. Ideeën uit België, Bulgarije, Griekenland, Iran, Nederland, Turkije, VS en Zwitserland werden gedeeld, wat ons een mooie eye-opener verschaftte voor culturele diversiteit. De Turkse en Griekse collega's spraken over een geleidelijke overgang van 'rug-aan-rugrelaties', waarin traditionele rolverdelingen standhouden, naar meer intieme relaties, waarin men meer van de partner verlangt dan de louter functionele behoeftes van het gezinsleven. Een evolutie die we al langer kennen in Noord-Europa. Vrouwen doen het beter op de universiteit, worden ook kostwinners en gaan hun relationele behoeftes meer en meer expliciteren

('Wat biedt het mij?'). We vonden ook enkele gemeenschappelijke punten in dit gemengde publiek en concludeerden dat het uitstellen van de kinderwens en het huwelijk, evenals spanningen tussen traditionele en meer moderne waarden, gemeenschappelijke trends zijn. Verder kwamen we tot het inzicht dat de crisis moeilijkheden in zich draagt, maar ook mogelijkheden kan bieden, zoals een verdieping van emotionele banden in partnerrelaties. Systeemtherapeuten kunnen een rol spelen in het zoeken naar een nieuw evenwicht en nieuwe grenzen in en rond het gezin.

In een boeiend tweede deel van de ochtend nam James Furrow het roer over en illustreerde hij aan de hand van pakkend videomateriaal de kracht van EFFT voor gezinnen. Echter, hier en daar kwam Furrows uiteenzetting over als een Amerikaans succesverhaal: 'Yes we can, we kunnen veilige hechting in relaties opnieuw installeren.' Later tijdens het congres hoorden we nog meer kritische stemmen ten aanzien van EFFT.

Na deze onderdompeling in hedendaagse sociale en culturele evoluties worden we even in de tijd terug gekatapulteerd naar een van de pioniers in het systeemdenken, Gregory Bateson. In de plenaire sessie met Nora Bateson – dochter van – en Imelda McCarthy (systeemtherapeut en supervisor in Ierland, lid van het TAOS Institute) werden we getraakteerd op een vertoning van de film 'An ecology of mind – A daughter's portrait of Gregory Bateson'. De film brengt een eerbetoon aan een opmerkelijk filosofisch denker, waarin een aantal van zijn meest bekende uitspraken zoals 'A man walking is never in balance but always correcting for imbalance', gezien worden vanuit het perspectief van de zich ontwikkelende vader-dochterrelatie. Verder bracht deze plenaire sessie weinig verheldering, het bleef wat het was: een zeer geslaagd eerbetoon.

Opportunities in a time of crisis – The role of the family

We verheugden ons na een reeds goed gevulde dag op de 'systemic café conversations', een methode om het netwerken tussen onderzoekers en therapeuten in gelijke werkelden op gang te brengen. Jammer was dat de organisatie te wensen overliet, niemand wist goed waar, met wie en hoe er te geraken en eenmaal ter plekke bleek de ruimte zich niet bepaald te lenen tot interactie. Met een betere uitwerking zou dit een stimulerende werkvorm kunnen zijn op congressen.

De tweede dag van het congres startte met de plenaire lezing 'Re-connecting couples in contexts that disconnect' van Sue Johnson en Mony Elkaïm (neuropsychiater, directeur van het Institut d'Études de la Famille et des Systèmes Humains in Brussel). De op het eerste zicht verrassende combinatie bleek bijzonder goed te werken. Met een weliswaar verschillende stijl en achtergrond slaagden beide sprekers erin ons te richten naar de onderliggende existentiële behoeftes en angsten bij cliënten. Daarbij wezen ze op de rol van systeemtherapeuten om de dieperliggende betekenissen van interacties en relationeel conflict te duiden en een veilige context in therapie te creëren. Met het 'still face-experiment', een experiment waarbij de moeder plots stopt met non-verbaal te reageren op haar baby, en allerhande fMRI-studies bracht Sue Johnson een zeer overtuigend verhaal met nadruk op 'veranderbaarheid' en 'maakbaarheid' van relaties. Uit het publiek kwam de bedenking of er grenzen zijn aan onze behoefte voor verbinding en of liefde ons altijd dichter bij elkaar brengt. En wat met partners die autonomie nastreven?

Enkele van deze kritieken werden gedeeltelijk gekaderd toen wij het verhaal van Esther Perel (werkzaam in New York als gezins-, relatie en sekstherapeute, geboren in België) beluisterden in de volgende sessie rond seksualiteit en intimiteit. Hoewel ze

startte vanuit eenzelfde probleemstelling als Johnson – 'We vragen vandaag van onze partners wat onze grootouders van een hele gemeenschap kregen' – was haar uitwerking verschillend in die zin dat ze naast de erkenning van een nood aan veiligheid en bescherming, ook wees op een nood aan verrassing, avontuur, risico's en ontdekkingen. Doordat we ons met al onze noden aan tederheid en bescherming volledig richten tot onze partner wordt de erotiek aangetast. Want niet de aanwezigheid, maar de afwezigheid van de partner is inherent aan het verlangen ('fire needs air'). Perel versterkte haar betoog met de vaststelling dat we het meest verknocht zijn aan onze partner wanneer we hem of haar van op een afstand zien in iets waar hij of zij gepassioneerd mee bezig is. Perel kreeg het publiek mee met haar onstuitbare energie, maar verloor ons soms door een ietwat chaotische presentatie. De combinatie van Johnson en Perel bracht alleszins interessante perspectieven op partnerrelaties.

Elisabeth Fivaz-Depeursinge (ontwikkelingspsycholoog en hoofd van het Universitair centrum voor gezinsstudies, Lausanne) nam ons mee in haar lezing 'Mirror neurons and the present moment: does "neuro-family therapy" exist?' Eén van haar grote verdiensten is dat ze ontwikkelingspsychologische studies met onderzoek naar gezinsprocessen weet te verbinden. Via de methode 'Lausanne narrative play' observeert Fivaz-Depeursinge hoe kinderen met beide ouders gelijktijdig affect delen en hoe zowel ouders als kinderen zich op elkaar afstemmen en zo met elkaar 'synchroniseren' in interactie. Aan de hand van een aantal experimenten toonde zij aan hoe een baby zijn ouders kan uitnodigen tot interacties binnen de triade, een interessant microproces dat wordt verbonden met Daniel Stern's 'present moment'.

In een interessant betoog trachtte Vittorio Gallese (hoogleraar in de fysiologie en neurowetenschappen, universiteit van

Parma) de term 'intersubjectiviteit', aan de hand van onderzoek naar onder meer spiegeldendriten, te onderbouwen. Hierbij bleken de causale interpretaties van zijn neuropsychologisch onderzoek soms haaks te staan op het 'circulair denken' van ons systeemtherapeuten.

Een aanzienlijk deel van het congres besteedden we verder aan het volgen van workshops gericht op 'lesbian, gay, bisexual and transgender'-gezinnen (LGBT) met sprekers als Alfred Hurst (gezinstherapeut aan de Tavistockkliniek te Londen), Jean Malpas (directeur van het Gender & Family-project in het Ackermaninstituut te New York), Roberto Baiocco (onderzoeker aan universiteit La Sapienza in Rome) en Salvatore D'Amore (relatietherapeut en hoogleraar systeemtherapie en relationele psychopathologie aan de universiteit Luik). Vanuit ons onderzoek naar lesbisch ouderschap, maar ook vanuit therapeutisch oogpunt, konden deze presentaties ons zeer bekoren. De experimentiële workshop van Hurst leerde ons stil te staan bij eigen normen en waarden, eigen taalgebruik en mogelijke oordelen over divers genderrolgedrag. Hij daagde ons meteen uit met zijn gelakte nagels, en deed dit ook op een overtuigende manier rond ideeën over ontrouw, polygamie en pornografie. Hierbij deed hij het taalgebruik van EFT-therapeuten als normatief af; het zou te zeer uitgaan van vooropgestelde ideeën over 'een goede relatie' en te weinig ruimte laten voor diversiteit in relaties.

In een volgende sessie vertelde Malpas over zijn therapeutische werk met transgender-personen, wat een mooie illustratie bood voor het werken met diversiteit in de praktijk. Hij benadrukte het 'empoweren' van cliënten door met hen stil te staan bij moge-

lijke dilemma's, het maken van keuzes en het creëren van nieuwe, creatieve afspraken binnen relaties met transgender-personen.

En ten slotte kwam het interessante onderzoek van Belgische bodem van de onderzoeksgroep van D'Amore aan bod. De onderzoekers bestuderen onder andere het proces van 'coming out' bij adolescenten en hun siblings, attitudes ten aanzien van homoseksualiteit en homoseksueel ouderschap, en dynamieken in de transitie naar ouderschap. Voor dit laatste onderzoeksproject werd het eerder beschreven *Lausanne narrative play* toegepast in de context van gezinnen met lesbische ouders.

Hoewel aandacht voor onderzoek in toemende mate aanwezig is, blijft het EFTA-congres toch in de eerste plaats een therapeutisch congres. Voor ons bood het congres enkele interessante visies op partnerrelaties en bracht het diversiteit naar voren als een belangrijke waarde die we als systeemtherapeuten ten volle erkennen. We nemen deze ideeën mee in ons verdere werk en keerden voldaan terug van een inspirerend congres. We kijken alvast uit naar de volgende editie.

Elia Wyverkens, klinisch psycholoog, is als doctoraatsstudent verbonden aan de vakgroep experimenteel-klinische & gezondheidspsychologie, Universiteit Gent. E-mail: elia.wyverkens@ugent.be.

Hanna Van Parys, klinisch psycholoog, is als doctor-wetenschappelijk medewerker verbonden aan de vakgroep experimenteel-klinische & gezondheidspsychologie, Universiteit Gent, en werkt daarnaast als relatie- en gezinstherapeut op de Dienst Psychiatrie van het Universitair Ziekenhuis Gent. E-mail: hanna.vanparys@ugent.be.